

ถอดบทเรียนการสอนออนไลน์: ความท้าทายสำหรับอาจารย์ ในสถานการณ์โรคโควิด 19

Lessons Learned from Online Teaching: Challenges for Teachers under COVID - 19 Situations

ธีระชล สาทสิน* ศรีสุตา วงศ์วิเศษกุล

Theerachol Satsin* Sresuda Wongwiseskul

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต บางพลัด กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย 10700

Faculty of Nursing, Suan Dusit University, Bangphat Bangkok, Thailand 10700

บทคัดย่อ

สถานการณ์การระบาดของโควิด-19 เกิดขึ้นอย่างลุกลามและรวดเร็วทั่วโลก สร้างปรากฏการณ์ใหม่ในการใช้ชีวิตของผู้คน รวมทั้ง นักเรียน นักศึกษา ในสถาบันการศึกษาทุกระดับ มาตรการของการเว้นระยะห่างทางสังคม ทำให้มหาวิทยาลัยต้องปิดการเรียนการสอน ห้องเรียนในอาคารกลับแขวนล้อยาวไว้ในระบบคลาวด์ที่ไม่ต้องการโต๊ะและเก้าอี้ และที่ยืนของอาจารย์หน้าชั้นเรียนเหมือนเคย การปรับตัวอย่างรวดเร็วชนิดพลิกฝ่ามือเกิดขึ้นในขณะที่ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเป็นสิ่งที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ สิ่งเหล่านี้คือความท้าทายที่อาจารย์และนักศึกษาจะต้องร่วมมือกันเพื่อให้การปรับตัวเป็นความคุ้นชินและสร้างผลสัมฤทธิ์ในที่สุด คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต เผชิญการเปลี่ยนแปลงนี้ด้วยความเชื่อมั่นในความพร้อมของระบบ ที่จะรองรับรูปแบบการสอนออนไลน์ ผนวกกับการเตรียมอาจารย์ให้สามารถใช้เครื่องมือหรือเทคโนโลยีการสอน และการสอบออนไลน์อย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ความท้าทายสำหรับอาจารย์ในสถานการณ์โรคโควิด-19 กับรูปแบบการสอนออนไลน์ จึงเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลา มีนาคม ถึง พฤษภาคม 2563 เพื่อให้การเรียนการสอนออนไลน์มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนอย่างเป็นพลวัต บทความนี้เป็นบทถอดบทเรียนจากการสอนออนไลน์ การเตรียมการที่ดีการสอนที่มีพลวัต จะนำมาซึ่งปฏิบัติการสอนแบบใหม่ (New Normal) ให้อาจารย์สอนและนักศึกษาก้าวข้ามช่วงเวลาที่ยากลำบากอย่างรวดเร็วนี้ได้สำเร็จ

คำสำคัญ: การสอนออนไลน์/ความท้าทายของอาจารย์/สถานการณ์โรคโควิด 19

*Corresponding author, อาจารย์ประจำคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, E-mail: theerachon_sar@dusit.ac.th

Abstract

The situation of COVID-19 pandemic around the world enhances people to adjust themselves into new normal lifestyles including students in all level of academic institutions. Social distancing forced university to close down. Classrooms, hanging in the Clouds, need no tables, no chairs and no teachers standing in front of the class as usual. Disruptive adjustment happened while learning outcomes still focused on setting standards; these challenged the collaboration between teachers and students in order to turn the changes to be normal practices and reach the optimal outcomes of learning. Faculty of Nursing, Suan Dusit University faced this disruption with confidence that Work-Based Blended Learning and Technological Scaffolding System (WBSC:LMS) is prompt for teacher to handle the Online Teaching. Furthermore, before this crisis, teachers were continually prepared for using online tools for teaching and assessing the learning outcomes. Thus, challenges for teachers under COVID-19 to teach online are day to day lessons for them especially during March to May, 2020. They learned to be flexible and steady turn to dynamic teaching. This article aimed to unfold the online teaching following the proposed model designed by Klaus Schmidt (2004) with strongly belief that well preparing and dynamic teaching will create New Normal for teachers to coach their students through this quickly disruptive period with success.

Keywords: Online Teaching/Challenges for Teacher/Under COVID - 19 Situations

บทนำ

จากสถานการณ์ฉุกเฉินของโรคอุบัติใหม่หรือโรคติดต่ออุบัติใหม่ (Emerging Infectious Diseases) ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา มีการค้นพบเชื้อจุลินทรีย์ที่ก่อโรคที่สำคัญใหม่และโรคที่เกี่ยวข้องมากกว่า 30 ชนิด ส่งผลโดยรวมให้มีผู้ป่วยติดเชื้อที่เกิดจากโรคติดต่ออุบัติใหม่ ที่เกิดจากความชุกและอุบัติการณ์ของปัญหาทางด้านสุขภาพที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วกระจายไปยังประชากรทั่วโลก¹ ซึ่งในปัจจุบันพบว่าโรคติดต่ออุบัติใหม่ที่เกิดการระบาดไปทั่วโลกในช่วงปลาย พ.ศ. 2562 (ค.ศ. 2019) คือโรคติดต่อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (novel coronavirus 2019 หรือ COVID-19) โรคนี้สามารถแพร่กระจายผ่านฝอยละออง (droplets) ซึ่งมาตรการหลักในการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อและลดจำนวนผู้ติดเชื้อ COVID-19 ตามคำแนะนำขององค์การอนามัยโลก² ส่งผลให้ทุกประเทศทั่วโลก มีนโยบาย แผนกลยุทธ์หรือมาตรการหรือออกประกาศแนวทางข้อห้าม ข้อปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของการปกครองในแต่ละประเทศตามความเหมาะสม เพื่อให้เกิดความตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญในการดูแลสุขภาพของประชากรทุกคนในประเทศของตนเองอย่างสูงสุด ทั้งนี้ประเทศไทยได้ขานรับนโยบายการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อขององค์การอนามัยโลก (WHO) อย่างเต็มที่และเข้มข้น ได้นำ

พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินมาประกาศใช้และมีผลบังคับเมื่อ วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2563³ ทั้งนี้ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) รับนโยบายดังกล่าวและออกประกาศให้สถาบันอุดมศึกษาหยุดดำเนินการด้านการเรียนการสอนทุกรูปแบบยกเว้นการสอนแบบออนไลน์ (Online)⁴ มหาวิทยาลัยสวนดุสิตซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐภายใต้สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) จึงได้ออกประกาศให้ปิดการเรียนการสอนและเริ่มใช้การสอนออนไลน์อย่างเต็มรูปแบบในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2563⁵

สำหรับคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิตเป็นหนึ่งในหน่วยงานของมหาวิทยาลัยสวนดุสิต ตระหนักถึงความสำคัญในการผลิตบัณฑิตเพื่อรับใช้สังคมจึงมุ่งเน้นคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนเป็นที่ยิ่ง ตามปรัชญาที่ว่า “บัณฑิตพยาบาลที่มีคุณภาพย่อมเป็นผู้ยังประโยชน์สูงสุดให้กับผู้ใช้บริการด้วยความสามารถในศาสตร์และศิลปะทางการแพทย์ และรักษาไว้ซึ่งคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ” ได้มีการคาดการณ์ถึงผลกระทบที่จะตามมาจากการระบาดของโรคอย่างลุกลามดังกล่าว กิจกรรมเตรียมความพร้อมสำหรับนักศึกษาและอาจารย์เพื่อการสอนออนไลน์ (Online) จึงเริ่มต้นตั้งแต่วันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2563 กล่าวคือ

งดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติในโรงพยาบาลและในชุมชน
ทั้งหมด ให้นักศึกษากลับภูมิลำเนา จัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้
อาจารย์เพื่อเพิ่มพูนทักษะการสอนและการวัดประเมินผล
การเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์ทั้งหมด ทั้งนี้ คณะพยาบาลศาสตร์
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่จะส่งผลกับ
นักศึกษาพยาบาล ในสถานการณ์ที่โรคโควิด-19 ยังคงต้อง
ควบคุมอย่างเข้มข้น และ คาดการณ์ว่าจะเกิดวิถีปฏิบัติของ
การจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ (New Normal) ในภาคการ
ศึกษาต่อ ๆ ไป

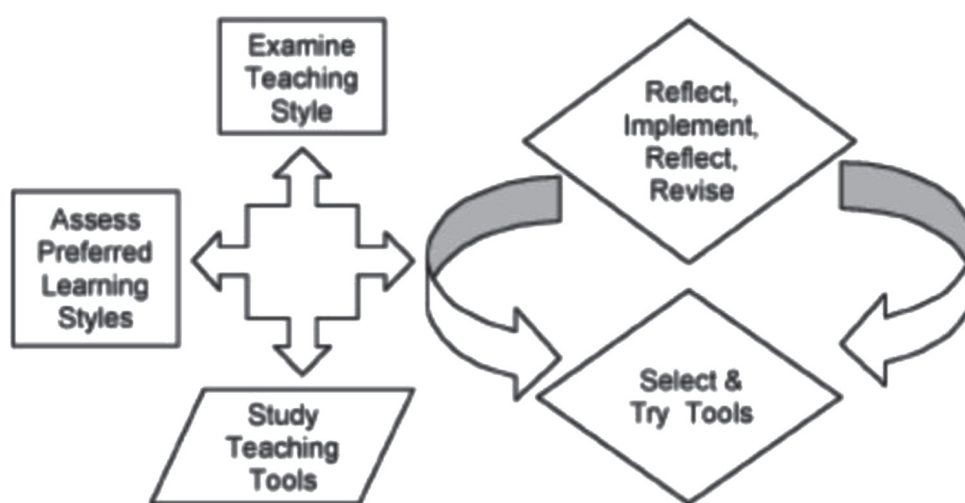
บทบาทอาจารย์ในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์

การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ (Online)
สำหรับคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต มิได้เป็น
สิ่งแปลกใหม่อย่างสิ้นเชิง เนื่องจากการใช้ระบบ WBSC:
LMS (Work-Based Blended Learning and Technological
Scaffolding System) มาก่อนหน้าที่จะเกิดสถานการณ์
การระบาดของโรคโควิด-19 แต่ยังคงอยู่ในวงจำกัดตามความสนใจ
ของอาจารย์เท่านั้น จัดว่าเป็นเพียงช่องทางสนับสนุนอาจารย์
ในการจัดการเรียนการสอน แต่เมื่อมหาวิทยาลัยต้องปิดชั้นเรียน
จึงเป็นภาคบังคับสำหรับอาจารย์ที่จะต้องเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อให้
สามารถจัดการสอนออนไลน์ (Online) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
นอกจากนี้ การจัดประสบการณ์ให้กับอาจารย์เกี่ยวกับรูปแบบ
ที่หลากหลายในการนำมาใช้กับกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงรุก
(Active Learning) ในทุกกลุ่มสาขาวิชาทางการพยาบาล
ทั้งภาคทฤษฎี ภาคทดลองและภาคปฏิบัติ รวมถึงการ
บูรณา การให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาล
ในศตวรรษที่ 21⁶ ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง Teach
Less, Learn More กับการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพ
แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบการ
เรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (การจัดเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ
การกลุ่มและการทำงานเป็นทีมของผู้เรียน, การจัดกิจกรรม
การเรียนการสอนแบบลดเวลาเรียนและเพิ่มเวลารู้, การมุ่งเน้น
ให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ผลงานการเรียนรู้ และการใช้สื่อและ
ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยในการจัดการเรียน
การสอน)⁷ ล้วนเป็นสิ่งที่อาจารย์ได้ฝึกใช้ สอนได้ ก่อนเกิด
วิกฤติการณ์โควิด-19 จึงนับได้ว่าอาจารย์จะมีความพร้อม
ก่อนปรับรูปแบบเป็นการสอนออนไลน์ในระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนออนไลน์
ในภาวะที่สังคมต้องปฏิบัติตามมาตรการการควบคุมป้องกันโรค

อย่างเข้มข้น จัดเป็นความท้าทายสำหรับอาจารย์ที่ยังไม่มี
ประสบการณ์และเป็นความท้าทายยิ่งขึ้นสำหรับอาจารย์
ที่คุ้นเคยกับระบบนี้แล้วที่จะสับคันเครื่องมือการสอนใหม่ๆ
เพื่อนำมาใช้เป็นช่องทางในการสอนให้สะดวกขึ้น มี
ประสิทธิภาพมากขึ้น และยังคงทำให้อาจารย์รับรู้บทบาท
ของตนเองเช่นที่เคยเป็นในชั้นเรียน หากวิเคราะห์ทิศทาง
ของการสื่อสารเพื่อการสอนในรูปแบบออนไลน์ จะพบภาพทัศน์
ที่ชัดเจนกับคำว่า “การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)” และ
“ห้องเรียนกลับทิศ (Flipped Classroom)” เพราะนักศึกษา
จะต้องเรียนรู้ สืบค้น ศึกษาด้วยตนเองเพิ่มขึ้นจากข้อจำกัด
ของการสื่อสารแบบเผชิญหน้า (Face to face) การใช้ช่อง
ทางการสื่อสารออนไลน์และความเสถียรของสัญญาณ
เครือข่ายอินเทอร์เน็ต อันเป็นอุปสรรคสำคัญประการหนึ่ง
ของการสอนออนไลน์ (Online) กล่าวได้ว่า แม้การเรียนการ
สอนของคณะพยาบาลศาสตร์จะประสบความสำเร็จด้วย
กระบวนการแบบเดิมต้องปรับเปลี่ยนไปเป็นแบบออนไลน์
แต่เมื่อวิเคราะห์ในเชิงบวก ยังพบโอกาสจากการสอนรูปแบบ
ดังกล่าวด้วย ผลการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่าถึงแม้
อาจารย์จะมีประสบการณ์ในการสร้างสื่อการสอนสำหรับ
หลักสูตรออนไลน์ แต่ยังคงพบความแตกต่างในการมอบหมายงาน
การกำหนดส่งชิ้นงาน คุณภาพของชิ้นงาน ความเหมาะสมของ
ชิ้นงานกับลักษณะการเรียนรู้ออนไลน์⁸ รวมทั้งพบด้วยว่าการที่
นักศึกษาที่สามารถเรียนได้ทุกที่ทุกเวลา (anytime anywhere)
ทำให้ไม่สนใจกิจกรรมการเรียนรู้เท่าที่ควร และอุปสรรคในการ
ออนไลน์ที่สำคัญของทั้งอาจารย์และนักศึกษาคือสัญญาณ
เครือข่ายอินเทอร์เน็ตระยะไกล⁹ ดังนั้นเมื่อต้องจัดการเรียน
การสอนออนไลน์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่อาจารย์จะต้องปรับ
เปลี่ยนบทบาทหน้าที่ที่เคยสอนหน้าชั้นเรียนมาเป็นกลยุทธ์การ
เรียนการสอนที่หลากหลายบทบาท ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดเป้าหมาย
ที่บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้และตามเกณฑ์มาตรฐาน
การเรียนรู้ (Benchmarks to Acknowledge) โดยกำหนด
หรือระบุความคาดหวังการมีส่วนร่วมในการเรียนของนักศึกษา
ไว้ในระดับขั้นพื้นฐานหรือขั้นต่ำ (Minimum Participation
Requirements) จำเป็นต้องมีการเจรจาต่อรองกับนักศึกษา
ในระเบียบปฏิบัติระหว่างเรียน (Negotiate Norms with the
Learners) รวมถึงการที่อาจารย์สามารถเข้าถึงกิจกรรมการ
เรียนการสอนออนไลน์ได้แต่ไม่สามารถมีอิทธิพลต่อนักศึกษา
เท่ากับการเรียนในห้องเรียน อาจารย์จึงควรสร้างแบบจำลอง
หรือต้นแบบการเรียนรู้ (Model of Learning Styles)

กระบวนการ ซึ่งแนะ สังเกตและติดตามนักศึกษา (Mentoring Processes) และมีมโนคติ (Ideology) ที่รอบคอบ จากการทำหน้าที่เป็นผู้สอนแนะ (Coaching) และร่วมเรียนรู้ไปพร้อมกับนักศึกษาทั้งชั้นเรียน (Learn with and from the class members) เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนออนไลน์¹⁰ นอกจากนี้ อาจารย์ยังต้องปรับตัวกับการทำงานที่บ้าน (Work From Home) ซึ่งไม่มีอุปกรณ์สนับสนุนการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การใช้ห้องปฏิบัติการพยาบาล เหมือนกับการมาทำงานในสถานที่ตั้ง ความท้าทายที่เกิดขึ้นกับอาจารย์จึงเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่ที่อาจารย์จะก้าวข้ามผ่านไปอย่างมั่นคงและมั่นใจ

ภาพที่ 1 รูปแบบ (Model) การสอนออนไลน์ของ Klaus Schmidt¹¹

รูปแบบ (Model) ของ Klaus Schmidt กล่าวไว้ 2 ส่วนที่ส่งผลซึ่งกันและกัน และมีนัยยะ (Imply) ให้ผู้เขียนเข้าใจได้ว่า ส่วนแรกเป็นเสมือนพื้นหลัง (Background) ในมุมมองของนักศึกษา อาจารย์ และเครื่องมือในการสอน ส่วนที่สองแสดงความเป็นพลวัตของการจัดการเรียนการสอนผ่านการรับฟังเสียงหรือการสะท้อนจากการใช้เครื่องมือการสอน การใช้ช่องทางการสื่อสารรวมถึงวิธีการประเมินผล ซึ่งสิ่งที่อาจารย์ผู้สอนต้องคำนึงถึงเสมอคือผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) ตามกรอบมาตรฐานที่หลักสูตรกำหนด ดังนั้นกรอบในการวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ (Online) ของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต จึงประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ ก่อนการจัดการเรียนการสอน และขณะจัดการเรียนการสอน ดังนี้

การถอดบทเรียนถอดบทเรียนจากการสอนออนไลน์

สำหรับการถอดบทเรียนถอดบทเรียนจากการสอนออนไลน์ของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ได้ประยุกต์จากรูปแบบของ Klaus Schmidt เสนอไว้ในวารสารเทคโนโลยีการศึกษา (Journal of Technological Studies) เรื่อง A Model to Integrate Online Teaching and Learning Tools Into the Classroom¹¹ ดังภาพที่ 1

1. ก่อนการจัดการเรียนการสอน ข้อมูลสำคัญ ได้แก่
 - 1.1 การประเมินแบบแผนการเรียนรู้ (Preferred Learning Style) ของนักศึกษา
 - 1.2 การวิเคราะห์แบบแผนการสอน (Teaching Style) ของอาจารย์
 - 1.3 การวิเคราะห์เครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนที่ใช้ในปัจจุบันและเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการสอนออนไลน์ (Online)
2. ขณะจัดการเรียนการสอน ข้อมูลสำคัญ ได้แก่
 - 2.1 การเลือกและทดลองใช้เครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ (Online)

2.2 พลวัตปรากฏจากการสอนที่เป็นวงจรของการนำเครื่องมือไปใช้ การสะท้อนข้อมูลผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาและประสิทธิภาพของเครื่องมือการสอน การทบทวน/ปรับปรุงวิธีการใช้เครื่องมือ และการการสะท้อนข้อมูลจากการทบทวน/ปรับปรุงใหม่เพื่อให้ผลลัพธ์การเรียนรู้เป็นไปตามกรอบมาตรฐาน

ผลการถอดบทเรียนการจัดการเรียนการสอนออนไลน์

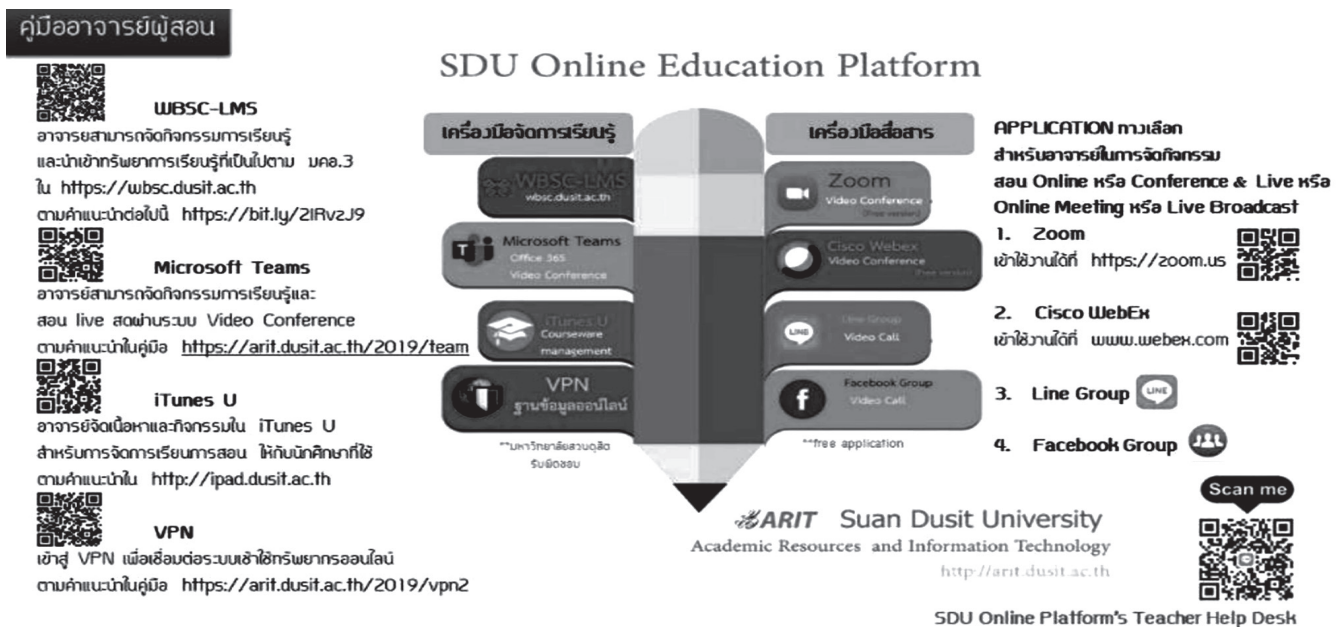
ผลการถอดบทเรียนการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ (Online) ของคณะพยาบาลศาสตร์ วิเคราะห์ด้วยรูปแบบ (Model) เสนอไว้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ก่อนการจัดการเรียนการสอน เนื่องด้วยการปิดสถานศึกษาเป็นไปโดยกะทันหัน การเตรียมทักษะให้อาจารย์จะมีการดำเนินการมาบ้างแล้ว แต่ผลการประเมินแบบแผนการเรียนรู้ (Preferred Learning Style) ของนักศึกษาและการวิเคราะห์แบบแผนการสอน (Teaching Style) ของอาจารย์ไม่สามารถดำเนินการได้ในเวลาอันกระชั้นชิด อย่างไรก็ตาม การศึกษา⁷ รายงานเรื่องดังกล่าวไว้ในบริบทของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิตดังนี้

1.1 แบบแผนการเรียนรู้ (Learning Style) ของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต พบว่านักศึกษาใช้รูปแบบการเรียนรู้ผสมกันระหว่างการอ่าน เขียน การได้ยินได้ฟัง และการลงมือปฏิบัติ ในการเรียนแบบออนไลน์นั้น (Online) นักศึกษาได้ให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เกี่ยวกับการได้รับมอบหมายให้ส่งงานหลายวิชาพร้อมกัน ดังนั้น อาจารย์ควรพิจารณาจำนวนและความยากง่าย และเวลาในการส่งงานให้สมดุล ดังที่ Crowe กล่าวว่า เมื่อมีการส่งชิ้นงานที่เพิ่มขึ้น การเรียนแต่ละวิชาที่หลากหลาย รวมถึงการประเมินผลการเรียนรู้ที่แตกต่างของแต่ละรายวิชา โดยยึดอาจารย์เป็นศูนย์กลางจะทำให้ผลการเรียนรู้ของนักศึกษาลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ¹²

1.2 แบบแผนการสอน (Teaching Style) ของอาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต พบว่าอาจารย์มีรูปแบบการสอนโดยยกตนเป็นต้นแบบ (Role Model) และแบบเป็นอาจารย์ (Teachers) คือมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาในการเรียนแบบออนไลน์นั้น (Online) นอกเหนือจากรูปแบบการสอนข้างต้น กลยุทธ์การสอนเชิงรุกในสภาวะที่ต้องสอนออนไลน์ ผลักดันให้อาจารย์ปรับเป็นการสอนแบบชี้แนะ (Coaching) มากขึ้น สัดส่วนของเวลาในการสอนแบบดั้งเดิมถูกปรับเปลี่ยนเป็นการมอบหมายงานและอาจารย์ทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะ (Coach) มากขึ้นเช่นกัน

1.3 เครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนที่ใช้ในปัจจุบันและสามารถนำมาใช้ในการสอนออนไลน์ (Online) ที่มหาวิทยาลัยจัดให้ เช่น ระบบ WBSC:LMS, Microsoft 365, Microsoft Teams รวมทั้งการใช้เครือข่ายทางสังคมภายนอก ได้แก่ Facebook, Line, ZOOM เป็นต้น สำหรับการสร้างแบบสอบถามสามารถใช้ Microsoft form หรือ Google form รวมทั้งการสร้างแบบสอบถามในระบบ WBSC : LMS การส่งกระดาษคำตอบผ่าน E mail กลยุทธ์การสอนที่อาจารย์ใช้ได้แก่ การสอนด้วยสถานการณ์ตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริง และสถานการณ์ตัวอย่างจากคลิปวิดีโอ (Video Clip) การสอนด้วยกรณีศึกษา (Case Based Learning: CBL) การสาธิตในห้องปฏิบัติการเสมือนจริงและถ่ายทอดสู่นักศึกษาผ่านเครือข่ายสังคมและ Streaming Application การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) การสร้างสถานการณ์จำลอง (case scenario) การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project Based Learning) เป็นต้น รวมถึงรายวิชาที่มีบทเรียนออนไลน์ (Online Course) แล้วบนระบบ Thai MOOC มหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย จำนวน 2 รายวิชา คือ การดูแลแบบประคับประคอง (Palliative care; SDU001) และพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคเบาหวาน (Self-care behaviors for diabetes prevention; SDU003) ภาพรวมของเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ (Online)¹³ แสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 SDU Online Education Platform's Teacher Desk

2. ขณะจัดการเรียนการสอน

การเลือกและทดลองใช้เครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ (Online) การเลือกใช้เครื่องมือที่หลากหลายทันสมัย เหมาะสมบริบทของแต่ละรายวิชา จะช่วยให้นักศึกษาไม่เบื่อหน่ายกับวิธีการใดวิธีการหนึ่งและสามารถติดตามบทเรียนจนจบกระบวนการ นักศึกษาที่เรียนผ่านการเรียนรู้จากคอมพิวเตอร์หรือออนไลน์จะมีคุณลักษณะด้านความใฝ่เรียนรู้มากกว่าการเรียนการสอนทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ¹⁴ ดังนั้น เครื่องมือที่อาจารย์เลือกใช้จึงมีความหมายอย่างยิ่งต่อการสอนออนไลน์ (Online) นอกจากนี้ เครื่องมือที่เหมาะสมในการประเมินประสิทธิภาพของเครื่องมือการสอนออนไลน์ที่เลือกใช้ และสะท้อนคุณภาพของสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ คือ การวิจัยในชั้นเรียน¹⁵ ซึ่งพบว่าอาจารย์ส่วนหนึ่งศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพประสิทธิผลของกลยุทธ์การสอนและการใช้เครื่องมือออนไลน์ รวมถึงการรวบรวมข้อมูลหรือความคิดเห็นของนักศึกษาที่ได้จากการสะท้อนคิดและทบทวน เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน

เครื่องมือและช่องทางการสื่อสารที่อาจารย์เลือกใช้

เครื่องมือและช่องทางการสื่อสารที่อาจารย์เลือกใช้โดยสรุปมีดังนี้

1) Application ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ Microsoft Teams, Facebook Private Group, Line Group, ZOOM, MOOC, Google classroom, OBS studio

2) วิธีการสอน ได้แก่ Case Conference,

Situation Analysis, สอนสาธิตผ่าน Line, Group VDO, Interactive lecture ทั้งนี้ อาจารย์ผู้สอนจะแบ่งเวลาเพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ด้วยตนเองและทำงานตามใบงานเพื่อให้สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จในช่วงเวลาของชั่วโมงเรียนตามตารางสอน

3) เครื่องมือที่ใช้ในการมอบหมายงาน ได้แก่ ใบงาน (ในระบบWBSC) เรื่องสั้น ด้วย VDO Clip ผังความคิด (Mind mapping) รายงานกรณีศึกษา รายงานโครงการ

4) อุปกรณ์การสื่อสาร ได้แก่ โทรศัพท์มือถือชนิด Smartphone เครื่องTablets/iPad เครื่องคอมพิวเตอร์ชนิดพกพา (Notebook)

5) สัญญาณเครือข่าย ได้แก่ High speed Wi-Fi ที่บ้าน สัญญาณอินเทอร์เน็ตจากโทรศัพท์มือถือ

ผลการสำรวจความคิดเห็นของอาจารย์ในระหว่างการจัดการสอนออนไลน์

ผลการสำรวจความคิดเห็นของอาจารย์ (N = 34) ในระหว่างการจัดการสอนออนไลน์ (Online) พบว่า

- 1) อาจารย์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 64.7) มั่นใจความสามารถของตนเองในการสอนออนไลน์ ระดับมาก
- 2) วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการสอนออนไลน์ตามการรับรู้ของอาจารย์ ได้แก่

2.1) การใช้ระบบ WBSC การบันทึกวิดีโอการสอนเพื่อให้นักศึกษาดูซ้ำได้

2.2) การใช้ Interactive Online Chat เปิดโอกาสให้นักศึกษามีการสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) กับอาจารย์

2.3) การนัดหมายเวลาในการเข้าสู่บทเรียนจะเพิ่มวินัยและพฤติกรรมตรงต่อเวลาของนักศึกษาได้

2.4) การสรุปบทเรียนสั้นๆ ด้วยผังแนวคิดทฤษฎี (Concept Mapping) รวมทั้งการเขียนใบงาน/งานที่มอบหมายที่ชัดเจน ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์และการเรียนรู้ของนักศึกษา

2.5) การสำรวจอุปสรรคปัญหาของนักศึกษา ก่อนสอน การให้ข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับพฤติกรรมและการเรียนรู้ การติดตามเป็นระยะรวมทั้งการส่งเสริมกำลังใจ ช่วยให้นักศึกษาปรับตัวได้ดีขึ้น

2.6) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้แบบแข่งขัน การใช้เกมคันเวลา การอธิบายหรือให้รายละเอียดผ่านเรื่องเล่าที่เป็นประสบการณ์ของอาจารย์ การป้อนคำถาม เป็นเทคนิคที่มีคุณค่า ช่วยให้นักศึกษาจดจ่อกับการเรียน

3) อาจารย์ร้อยละ 73.5 รายงานว่านักศึกษาส่วนใหญ่ได้ใช้สิทธิ์จากการที่ สำนักงานคณะกรรมการการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) มอบสัญญาณอินเทอร์เน็ตให้ใช้โดยไม่คิดมูลค่า ในขณะที่อาจารย์ร้อยละ 26.5 รายงานว่านักศึกษาไม่ได้ใช้สิทธิ์เนื่องจากไม่อยู่ในเกณฑ์การได้รับ

การประเมินผลการเรียนรู้

การประเมินผลการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่อาจารย์ต้องปรับกระบวนการทัศน์ใหม่ จากแบบแผนดั้งเดิมที่การวัดและประเมินผลผลลัพธ์การเรียนรู้จำกัดวงแคบไว้ที่การสอบ ดังจะเห็นได้ว่าแม้แต่วิชาภาคทดลองหรือภาคปฏิบัติ อาจารย์ยังคงใช้ข้อสอบเป็นเครื่องมือประเมิน ภายใต้มาตรการควบคุมโรคโควิด-19 ที่เข้มข้น แบบแผนของการวัดและประเมินได้ปรับเปลี่ยนเป็นการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) และ Scoring Rubrics ได้นำมาใช้เพื่อตัดสินผลการเรียน ผลการสำรวจรูปแบบการประเมินผลในช่วงโควิด-19 พบว่าภาพรวมของการจัดสอบปลายภาค จำนวน 13 รายวิชาเป็นการสอบออนไลน์ทั้งหมด กำหนดนัดการสอบล่วงหน้า โดยระบุวันสอบตามที่กำหนดไว้ใน มคอ.3 หรือ มคอ.4 ของ

แต่ละวิชา ผลการสำรวจพบว่า

1. วิธีการจัดสอบ มีหลายรูปแบบ เช่น สอบด้วยข้อสอบย่อย (Quiz) และคำถามสั้น (Short Question) ข้อสอบชนิด 4 ตัวเลือก (Multiple Choice Question) ข้อสอบสถานการณ์หรือกรณีตัวอย่างเพื่อประเมินระดับ รู้/จำ เข้าใจ และนำไปใช้ ข้อสอบอัตนัยใช้คำถามเชิงวิเคราะห์ให้เปิดหนังสือตอบได้ (Open book) และให้เวลาจำกัดในการตอบ ข้อสอบปากเปล่า (Oral Test) และการมอบหมายชิ้นงาน เช่น รายงานกรณีศึกษา รายงานโครงการ สำหรับการสอบภาคปฏิบัติใช้วิธีการสอบแบบ Objective Structured Clinical Examination (OSCE online)

2. การสร้างแบบสอบ ส่วนใหญ่ สร้างด้วย Microsoft form หรือ สร้างข้อสอบในระบบ WBSC: LMS ที่มหาวิทยาลัยจัดให้

3. ช่องทางการจัดสอบ การสอบด้วยข้อสอบทุกประเภท การมอบหมายชิ้นงาน นักศึกษาส่งคำตอบทาง E-mail หรือส่งในระบบ WBSC: LMS การสอบภาคปฏิบัติใช้ Microsoft Teams, ZOOM

4. ปัญหาอุปสรรคที่พบจากการจัดสอบ คือ สัญญาณ Internet ของนักศึกษาไม่เสถียร การทำข้อสอบบน Smartphone จะพบปัญหาสัญญาณเครือข่ายมากกว่าใช้ Notebook หรือ Tablet/iPad ซึ่งอาจารย์ได้แนะนำให้นักศึกษาถ่ายภาพหน้าจอ (Screenshot) คำตอบไว้ทุกข้อ หากไม่สามารถส่งคำตอบ (submit) เข้าระบบได้ หรือ ไม่พบคำตอบในระบบสามารถใช้ภาพดังกล่าวเป็นหลักฐานการส่งคำตอบได้ ปัญหาอื่น ๆ ที่พบนอกจากนี้ ได้แก่ ข้อสอบบางข้อไม่แสดงคำตอบ บางข้อแสดงโจทย์ไม่ครบ ไม่สามารถกดเลื่อนเพื่อทำข้อสอบข้อต่อไปได้ ระบบปิดรับการส่งคำตอบทั้งหมด (submit) ก่อนหมดเวลา เป็นต้น

การประยุกต์ใช้ความเป็นพลวัตปรากฏจากการสอนออนไลน์

พลวัตปรากฏจากการสอนที่เป็นวงจรของการนำเครื่องมือไปใช้ การสะท้อนข้อมูลผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาและประสิทธิภาพของเครื่องมือการสอน การทบทวน/ปรับปรุงวิธีการใช้เครื่องมือ และการการสะท้อนข้อมูลจากการทบทวน/ปรับปรุงใหม่เพื่อให้ผลลัพธ์การเรียนรู้เป็นไปตามกรอบมาตรฐาน การสะท้อนคิดและการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Reflect and Feedback) ของนักศึกษาพยาบาลหลังสิ้นสุดการเรียน

การสอนออนไลน์พบว่าจุดแข็งของการสอนออนไลน์ (Online) คือสามารถเรียนรู้ได้ไม่จำกัดสถานที่ (Learning from Everywhere) และเรียนรู้ซ้ำได้หลายครั้งจากอาจารย์ท่านเดิม บทเรียนเดิมโดยที่อาจารย์ไม่ต้องเปิดการสอนใหม่ แม้ว่าในการสอนครั้งแรกของสาระการเรียนรู้นั้นจะเป็นไปตามตารางสอน กล่าวคือ สอนวิชาทฤษฎีในวันพฤหัสบดี วันและเวลาตาม มคอ.3, วิชาฝึกภาคปฏิบัติ (จันทร์-พุธ) เวลา 8.00 - 16.00 น.) อย่างไรก็ตามยังพบจุดอ่อนจากเครือข่ายสัญญาณอินเทอร์เน็ต สิ่งแวดล้อมที่บ้านไม่เหมาะกับการใช้เป็นห้องเรียน ส่งผลให้ขาดสมาธิ ภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง เช่น ฝนตก ทำให้ไฟฟ้าดับและสัญญาณอินเทอร์เน็ตขาดหาย รวมทั้งเกิดปัญหาสุขภาพ (Office Syndrome) เช่น ปวดหลัง ปวดตา เป็นต้น การสอนออนไลน์ (teaching online) ในระยะยาวจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการสะท้อนผลการดำเนินการและทบทวน เพื่อให้ประสิทธิภาพเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและสร้างประสิทธิผลสูงสุดกับนักศึกษาในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ รูปแบบการเรียนรู้ของนักศึกษาแต่ละคนส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน มีทัศนคติต่อเครื่องมือที่ใช้ในการสอนออนไลน์ต่างกัน ซึ่งอาจารย์ต้องตระหนักถึงความสำคัญของการกำหนดลักษณะการเรียนรู้เพื่อให้นักศึกษาปรับตัวและตอบสนองกับรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์มากที่สุด กล่าวได้ว่าอาจารย์จะต้องศึกษาเครื่องมือหรือสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอนออนไลน์ (teaching online) ที่ทันสมัยอยู่เสมอ และเลือกใช้แบบผสมผสาน (Hybrid Online Teaching) เพื่อให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและไม่สับสน เครื่องมือการสอนออนไลน์แต่ละแบบมีข้อจำกัดแตกต่างกันไป เช่น จำกัดเวลาใช้งาน แทรกสื่อโฆษณาขณะใช้ ฯลฯ ด้วยภายใต้ข้อจำกัดนี้ บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ และของมหาวิทยาลัยสวนดุสิต จึงเข้ามามีบทบาทร่วมกับอาจารย์ในการติดต่อสื่อสารหรือประสานงานให้อาจารย์สามารถใช้โปรแกรมการสอนออนไลน์ได้คล่องตัวขึ้น รวมทั้งการที่มหาวิทยาลัยสวนดุสิตจัดให้มีแหล่งสนับสนุนออนไลน์ ประกอบด้วย บทเรียนออนไลน์ (E-Learning), สื่อการเรียนรู้วิชาการทั่วไป (Gen-ed content) ความรู้สู่การแบ่งปัน (SDU Sharing), SDU Learning Management System (WBSC-LMS), บริการสื่อเรียนรู้ผ่านสื่อ (SDU Channels), บริการสื่อเพื่อการศึกษาพิเศษ (Special education), บริการภาษาอังกฤษออนไลน์ (English Discoveries Online), บริการ

สืบค้นทรัพยากรสารสนเทศ (SDU-OPAC), บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (eBook) และวารสารวิจัย (SDU Research Journal), SDU-MOOC รวมถึงรายวิชาออนไลน์ (Online Course) บน Thai MOOC ซึ่งคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ได้รับทุนสนับสนุนสร้างสื่อการสอนภายใต้โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย จำนวน 2 รายวิชา คือ การดูแลแบบประคับประคอง (Palliative care) SDU001 และพฤติกรรม การดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคเบาหวาน (Self-care behaviors for diabetes prevention) SDU003 ทั้งนี้มหาวิทยาลัยสวนดุสิตยังมีโปรแกรมสนับสนุนผ่านระบบของ Microsoft ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีเครือข่ายสังคม (Social Network) ที่นักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ใช้เป็นประจำ ได้แก่ Facebook หรือ Line ซึ่งสามารถนำมาใช้เพื่อการสอนออนไลน์ (Online) ได้เช่นกัน ดังนั้น เมื่ออาจารย์พยาบาลได้เรียนรู้ขั้นตอนที่ 2 อาจารย์ควรสร้างความสมดุลของจุดแข็งและข้อจำกัดในขณะสอนออนไลน์ (Online Teaching) เพื่อเตรียมพร้อมของคนที่จะมีรับมือกับอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นขณะสอน หรือค้นหาแนวทางแก้ไข ปัญหาในขณะสอนออนไลน์ให้กับนักศึกษาพยาบาลเพื่อการวางแผนการสอนครั้งต่อไป

บทสรุป

การเรียนการสอนออนไลน์ (Online Teaching) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่กลับไปกลับมาได้ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สูงสุดกับนักศึกษา โดยจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องกำหนดแบบจำลองหรือเครื่องมือออนไลน์ที่เหมาะสมกับนักศึกษา มีการประเมินการเรียนรู้ออนไลน์อย่างต่อเนื่องกับนักศึกษาพยาบาล การสะท้อนคิดจะยกระดับความพึงพอใจของนักศึกษาผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ที่อาจารย์จัดให้และสภาพแวดล้อมในการเรียนออนไลน์ เนื่องจากรูปแบบการเรียนการสอนตามการเรียนการสอนออนไลน์แบบพลวัต (Dynamic Teaching) อาจารย์จึงต้องเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ที่เกิดขึ้นภายใต้การเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน จากเนื้อหาบทความวิชาการจะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลแต่ละคนอาจแตกต่างกัน แต่เครื่องมือการสอนหรือกลยุทธ์การสอนและรูปแบบการสอบออนไลน์ แบบใหม่ (New Normal) ที่ไม่แตกต่างกันมากนักทั้งนี้ เพื่อป้องกันความสับสนของนักศึกษาพยาบาลในการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไป ในการเลือกใช้เครื่องมือหรือสื่อการเรียนออนไลน์ รวมถึงกลยุทธ์การสอนและรูปแบบการสอบออนไลน์ที่นำมาใช้

จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีความเที่ยงตรงตามกรอบคุณภาพและมาตรฐานที่กำหนดของหลักสูตร โดยการเลือกใช้รูปแบบการประเมินผลที่ไม่ซับซ้อนและให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดกับนักศึกษาจะส่งผลให้นักศึกษามีทัศนคติที่ดีหรือทัศนคติเชิงบวกในการเรียนออนไลน์พร้อมทั้งยังส่งเสริมพฤติกรรมของนักศึกษาพยาบาลด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Behaviors)

References

1. Önder Ergönül, Füsun Can, Lawrence Madoff, and Murat Akova. Emerging Infectious Diseases: Clinical Case Studies. London: Academic Press, 2014. 420 pp.
2. World Health Organization. World report Coronavirus 2020. Geneva: WHO Press; 2020.
3. HIS MAJESTY KING VAJIRALONGKORN PHRA VAJIRAKLAOCHAOYUHUA. Given on the 18th Day of April B.E. 2563; Being the 5th Year of the Present Reign. EMERGENCY DECREE ON ELECTRONIC MEETINGS, B.E. 2563 (2020). Thailand. 2020. (Unofficial Translation). (in Thai)
4. Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation. Vigilant measures against the spread of Coronavirus (COVID-19), Bangkok, Thailand. 2020. (in Thai)
5. Suandusit University. Announcement of SuanDusit University Subject of Guidelines for Teaching, Learning and Assessment in Non-formal Situations. Bangkok, Thailand. 2020a. (in Thai)
6. Sarakshetrin A, Songwatthanayuth P, Panawatthanapisit S. Learning Strategy in Nursing Education toward The Development of The Twenty-First Century Learning Skills. Journal of The Royal Thai Army Nurses. 2019;20(3): 18-26. (in Thai)
7. Nantasene S, Wongwisessu S, Sukcharoen P, Techangkul L. Development of Learning and Teaching Process for Nursing Students at Suandusit University. Boromarajonani College of Nursing, Uttaradit Journal. 2018;10(2): 166-79.(in Thai)
8. Damian Radcliffe. Lessons learned: 9 takeaways from teaching online during COVID-19. In: Communication SoJa, editor. University of Oregon, Eugene, United States, 2020.
9. Gaytan, J. Comparing faculty and student perceptions regarding factors that affect student retention in online education. American Journal of Distance Education. 2015; 29(1), 56-66.
10. Montgomery, Lee. Teaching online: A beginner's survival kit. Society for Information Technology & Teacher Education International Conference. Association for the Advancement of Computing in Education (AACE), 2016. 312-316 pp.
11. Schmidt, K. A Model to Integrate Online Teaching and Learning Tools into the Classroom. Journal of Technology Studies. 2004;30(2):86-92.
12. Crowe R. Know Your Student's Learning Style: The Missing Link in the Lecture V. Active Learning Issue. Presented at NISOD Conference, Austin & Texas, United States, 2000. 26 pp.
13. Suandusit University. SDU Online Education Platform's Teacher Desk. Bangkok, Thailand. 2020b. (in Thai).
14. Ross JL, Drysdale MT, Schulz RA. Cognitive Learning Styles and Academic Performance in two post-secondary Computer Application Courses. Journal of Research on Computing in Education, 2001;33(4):400-412.
15. Jeong, Jin Su, and David González-Gómez. Students' perceptions and emotions toward learning in a flipped general science classroom. Journal of Science Education and Technology. (2016);25(5):747-758.